

**Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор _____ С.В. Мельничук
„_____” _____ 2011р.

**ПРОГРАМА
співбесіди
з географії**

**Для вступників на освітньо-кваліфікаційний рівень
„бакалавр”**

Схвалено Вченою радою географічного факультету
Протокол № 6 від „1” лютого 2011р.

Голова ради

Руденко В.П.

Чернівці - 2011

На іспиті з географії вступник до вищого навчального закладу повинен:

- 1) вільно орієнтуватися за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами;
- 2) уміти дати чітку і послідовну характеристику елементів природного середовища (рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, рослинності, тваринного світу) і показати основні взаємозв'язки між окремими елементами природного середовища;
- 3) уміти дати господарську оцінку природним умовам, показати зв'язки між природним середовищем та господарською діяльністю людини;
- 4) знати основні принципи розміщення виробництва і вміти показати їх застосування на практиці;
- 5) володіти необхідними навичками в роботі над планом, картою, глобусом, з цифрами, статистичним і географічним матеріалом, з деякими приладами, які використовуються в спостереженнях за погодою, в роботі на місцевості та ін.

I. Загальний географічний огляд земної кулі

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Азимут. Вміння користуватися компасом. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості. Використання планів у практичній діяльності людини.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Вміння по карті вимірювати довжину річки, визначити висоту гір, глибину океанів і морів. Особливості картографічного зображення. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі; елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Розвиток уявлень про форму Землі. Фізико-географічне значення форми Землі. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі та його наслідки. Місцевий, поясний і декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Літосфера і рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття „літосфера“. Типи земної кори. Зовнішні сили, що змінюють поверхню Землі. Вивітрювання. Робота вітру, текучих вод, льоду. Внутрішні сили, що зумовлюють зміни земної кори. Вулкани та райони їх поширення. Утворення материків і океанів. Форми земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті та складчасто-брилеві. Поняття про річкову долину. Рельєф дна Світового океану. Острови і півострови. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміни температури повітря залежно від географічної широти місця і від висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Зміна атмосферного тиску з висотою. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти місця, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Розподіл сонячного світла і тепла на земній поверхні. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: моря, затоки, протоки. Суходіл в Океані. Географічне положення, особливості рельєфу характерні риси клімату, основні морські течії і господарське освоєння океанів. Температура і солоність води. Вміння визначити глибини на карті. Рух води у Світовому океані. Господарське значення морів. Розчленованість берегової лінії. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали, водосховища. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера, типи озерних улоговин та їх господарське використання. Болота та їх використання. Льодовики.

Біосфера. Поняття про біосферу. Межі біосфери. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки. Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Фізико-географічний огляд світу

Типовий план характеристики. Фізико-географічне положення. Історія відкриття і дослідження. Рельєф. Природні ресурси. Клімат. Внутрішні води. Природні зони.

Характеристика: Європи, Азії, Північної Америки, Південної Америки, Африки, Австралії і Океанії, Антарктиди.

II. Географія України

1. Фізична географія України

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Географічне положення, кордони. Характеристика географічного положення України. Формування території України. Дослідження території.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічна структура. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів по території України. Неприятливі погодні явища. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Моря, поверхневі і підземні води. Водні ресурси. Чорне і Азовське моря. Загальні риси їх природних умов. Гідрологічний і гідрохімічний режими, флора і фауна, природні ресурси морів. Екологічні проблеми морів. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни та ріки. Канали. Озера, водосховища. Болота їх типи і поширення. Підземні води. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорона.

Ґрунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України.

Рослинність і тваринний світ. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової та степової зони, Українських Карпат та Кримських гір. Неприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні

риси природних комплексів. Зміна ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України: мішаних лісів, лісостепової, степової; Українських Карпат, Кримських гір.

2. Економічна і соціальна географія України

Економіко- і політико-географічне положення України. Проголошення незалежності України та її вплив на політичну ситуацію в Європі. Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Місце країни на політичній і економічній карті світу.

Населення і трудові ресурси. Територіальні відмінності й чинники розміщення населення. Густота населення. Природні й екологічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Вікова і статевая структура. Погіршення демографічної ситуації і шляхи розв'язання цієї проблеми. Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, види і причини. Національний та етнічний склад населення. Українська діаспора і причини її виникнення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення країни, шляхи їх вирішення. Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства і в регіонах. Рациональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

3. Формування господарського комплексу України, його структура

Історія формування господарського комплексу. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку і територіальної організації.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля. Проблеми і перспективи подальшого розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Перспективи розвитку нафтової і газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургійний комплекс. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Машинобудівний комплекс. Значення, місце і роль у господарстві. Структура і принципи розміщення. Розміщення окремих галузей. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічний комплекс. Значення, місце і роль хімічного комплексу. Сировинна база. Галузева структура. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми галузі та перспективи розвитку.

Лісопромисловий комплекс. Галузева структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового комплексу.

Будівельний комплекс. Галузева структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементної промисловості.

Соціальний комплекс. Галузева структура і значення. Легка промисловість, її структура, принципи розміщення і географія. Сфера послуг, її розвиток і розміщення. Проблеми та перспективи розвитку комплексу.

Агропромисловий комплекс (АПК). Роль, місце і значення АПК. Структура комплексу та основні його ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Галузі, що переробляють продукцію зернового господарства. Вирощування технічних культур. Галузі переробки технічних культур. Вирощування картоплі і овочів, садівництво, ягідництво і виноградарство. Переробні галузі. Тваринництво. Галузі переробки тваринницької продукції. Агропромислові зони.

Транспортний комплекс і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту і особливості їх розміщення. Внутрішні та зовнішні економічні зв'язки. Основні принципи міждержавного економічного співробітництва, проблеми і перспективи розвитку й територіальної організації зв'язків.

Економічні райони. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький район. Придніпровський район. Північно-східний район. Столичний район. Центральний район. Подільський район. Північно-західний район. Карпатський район. Причорноморський район (коротка економіко-географічна характеристика).

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона. Вплив господарської діяльності людини на природні умови і природні ресурси. Геоекологічна ситуація в Україні. Раціональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного і Азовського морів та водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх раціональне використання й охорона. Рекреаційні ресурси. Природоохоронні комплекси.

Географія своєї області. Загальна характеристика.

III. Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країни. Форми правління і адміністративно-територіального устрою країн. Місце України в цьому процесі. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів: мінеральних, земельних, лісових, водних, рекреаційних. Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія населення світу. Чисельність населення світу і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий та віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Урбанізація та її проблеми. Міське і сільське населення світу. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття про світове господарство і етапи його формування. Чинники і принципи розміщення. Світове господарство в період НТР, основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву стру-

ктуру та розміщення виробництва.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві, розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Міжнародний географічний поділ праці. Поняття про міжнародний географічний поділ праці та його особливості. Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу.

Глобальні проблеми людства. Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану та шляхи їх вирішення.

Економіко-географічна характеристика країн світу

Типовий план характеристики. Економіко-географічне положення та його господарська оцінка. Природні умови та ресурси. Населення і трудові ресурси. Загальна характеристика господарства. Промисловість, її галузева та територіальна структура. Характеристика основних сільськогосподарських галузей рослинництва і тваринництва. Транспорт, основні його види та географія. Зовнішньоекономічні зв'язки. Екологічні проблеми

Країни Європи і Азії:

Німеччина. Великобританія. Франція. Італія. Одна з країн Центральної Європи (на вибір).

Білорусь. Молдова. Одна з країн Балтії (на вибір). Росія. Казахстан. Одна з країн Центральної Азії (на вибір) Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки: США. Канада. Бразилія. Аргентина.

Країни Африки: Одна з країн (на вибір). Австралія.

Програму затверджено на засіданні предметної комісії географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Голова предметної комісії
географічного факультету
ЧНУ ім. Ю. Федьковича

доц. М.Д. Заячук

Критерії

оцінювання відповідей на іспиті з географії для абітурієнтів, що вступають до Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича у 2011 році

Відповідь оцінюється предметною комісією з географії за 200- бальною шкалою.

Відповідь у 176-200 балів оцінюється, коли абітурієнт глибоко розуміє та може вільно і змістовно викласти основні географічні закони та закономірності, вільно орієнтується за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами, уміє дати чітку, логічну і послідовну характеристику елементів природного середовища та їх взаємозв'язків, легко здійснює господарську оцінку природних умов знає основні принципи розміщення виробництва та вміє показати їх застосування на практиці, володіє необхідними навичками користування картами, уміє аналізувати статистичні і географічні матеріали. При цьому допускає незначні похибки при викладі основних географічних законів і закономірностей (мінус 6 балів), логічності викладу матеріалу (мінус 6 балів), господарській оцінці природних умов (мінус 6 балів) та характеристиці основних принципів виробництва (мінус 6 балів).

Відповідь у 150-175 балів оцінюється, коли абітурієнт загалом розуміє та може досить повно сформулювати і пояснити основні географічні закони і закономірності, майже вільно орієнтується за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами, дає досить чітку характеристику елементів природного середовища та їх взаємозв'язків, здійснює господарську оцінку природних умов, розуміє основні принципи розміщення виробництва та вміє пояснити їх застосування на практиці, володіє навичками користування картами, може аналізувати статистичні і географічні матеріали. При цьому допускає певні похибки при викладі основних географічних законів і закономірностей (мінус 6 балів), логічності викладу матеріалу (мінус 6 балів), господарській оцінці природних умов (мінус 6 балів) та характеристиці основних принципів виробництва (мінус 6 балів).

Відповідь у 124-149 балів оцінюється, коли абітурієнт розуміє та може сформулювати і пояснити лише деякі географічні закони і закономірності, в основному орієнтується за фізичними, економічними і політико-адміністративними картами, дає загальну характеристику окремих елементів природного середовища та певних взаємозв'язків між ними, розуміє деякі принципи розміщення виробництва, але не завжди вміє пояснити їх застосування на практиці, неповністю володіє навичками користуватися

картами, не в повній мірі вміє аналізувати статистичні і географічні матеріали. При цьому допускає значні похибки при викладі основних географічних законів і закономірностей (мінус 6 балів), логічності викладу матеріалу (мінус 6 балів), господарській оцінці природних умов (мінус 6 балів) та характеристики основних принципів виробництва (мінус 6 балів).

Відповідь у 0-124 бали оцінюється, коли вимоги до попереднього пункту не виконані: абітурієнт лише відтворює географічний матеріал, але не встановлює причинно-наслідкові зв'язки, не розуміє основних географічних законів і закономірностей, не може дати визначення основних понять і термінів, лише частково володіє картографічним матеріалом, його знання загалом мають хаотичний характер.

Голова предметної комісії
географічного факультету

доц. М.Д. Заячук